

Natura 2000 – jak się to robi w innych krajach

4 października 2013

Idea sieci Natura 2000 jest wprowadzana w Unii Europejskiej od roku 1992. Jej głównym celem jest powstrzymanie wymierania gatunków zwierząt i roślin oraz zaniku ważnych siedlisk przyrodniczych oraz ochrona różnorodności biologicznej. Wiodącym jej założeniem jest stale monitorowanie stanu różnorodności biologicznej oraz zachodzących w niej zmian.

W art. 36. Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody zapisano: „na obszarach Natura 2000, nie podlega ograniczeniu działalność związana z utrzymaniem urządzeń i obiektów służących bezpieczeństwu przeciwpowodziowemu oraz działalność gospodarcza, rolna, leśna, łowiecka i rybacka, a także amatorski połów ryb, jeżeli nie oddziałuje znacząco negatywnie na cele ochrony obszaru Natura 2000.

Często uważa się, że w Polsce jest więcej obszarów objętym programem Natura 2000 niż w innych krajach Unii Europejskiej. Pod względem powierzchni Polska zajmuje 2 miejsce z 142 obszarami o łącznej powierzchni 48841 km² plasuje się w czołówce stawki zwłaszcza pod względem powierzchni obszarów ochronnych. Obecnie w Polsce sieć Natura 2000 zajmuje prawie 20% powierzchni lądowej kraju. W jej skład wchodzi: 845 obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (obszary „siedliskowe” – przyszłe specjalne obszary ochrony siedlisk) oraz 145 obszarów specjalnej ochrony ptaków.

Liczba obszarów ochronnych w ramach sieci natura 2000 jest bardzo zróżnicowana w poszczególnych krajach UE. Sieć Natura 2000 w UE liczy ok. 26 tys. obszarów zajmujących ok. 145 tys. km² powierzchni morskiej i blisko 800 tys. km² powierzchni lądowej (18% powierzchni krajów UE). W 2011 r. decyzją KE obszar NATURA 2000 rozszerzono o kolejne 18,8 tys. km². Pod

względem powierzchni największym łącznym obszarem chronionym o powierzchni 103593 km² mogą pochwalić się Hiszpanie (w tym zaledwie 1009 km² zajmują obszary morskie). Z kolei pod względem liczby wyznaczonych obszarów ochronnych dominują Niemcy, którzy wyznaczyli ich aż 738 w tym 15 morskich. Największy obszar w stosunku do powierzchni kraju sieć Natura 2000 zajmuje na Cyprze, gdzie blisko 26% kraju podlega ochronie w ramach sieci. Państwa członkowskie wyznaczają obszary Natura 2000 w porozumieniu z Komisją. Z kolejnymi rozszerzeniami zwiększa się zróżnicowanie siedlisk przyrodniczych i gatunków objętych ochroną.

Duża skala zagrożeń przyrody stała się podstawą współpracy międzynarodowej w dziedzinie ochrony przyrody. Niekorzystne zmiany w jednym regionie wywołują skutki w innym. To głównie człowiek przyczynia się do zanikania gatunków, które wymierają z powodu zawłaszczania sobie ich przestrzeni życiowej, przekształcania miejsc ich naturalnego występowania, osuszania bagien i mokradeł, wycinania lasów i przekształcania terenów leśnych w grunty orne, odprowadzania do środowiska zanieczyszczeń, zmian właściwości fizyko-chemicznych środowiska. Wiele gatunków nie jest w stanie przystosować się do tak znaczących zmian.

Systemy ochrony przyrody w krajach Unii Europejskich często nie są w stanie powstrzymać zanikania zagrożonych gatunków i ekosystemów ponieważ tereny objęte ochroną mają często za małą powierzchnię i nie obejmują wielu miejsc występowania zagrożonych gatunków, ponadto do zasad ich funkcjonowania nie wprowadza się stałego monitoringu rzadkich, zagrożonych gatunków i siedlisk. Ważna więc jest ochrona wszystkich miejsc istotnych dla przetrwania ważnych gatunków i siedlisk.

Obszary Natura 2000 obejmują różne ekosystemy. Przeważają wśród nich lasy (ok. 51% ich łącznej powierzchni w UE), na drugim miejscu są ekosystemy rolniczych terenów uprawnych (24 proc.), a na kolejnych: ekosystemy trawiaste (10% – łąki i

pastwiska łącznie) oraz ekosystemy terenów bagiennych (9,5 proc.). Udział tych różnych ekosystemów w poszczególnych krajach jest różny, w Polsce przeważają tereny rolnicze.

Kraje Unii Europejskiej pod względem przyrodniczym wyróżniają się prawdziwymi, dziewiczymi lasami i leśnymi biotopami, typową i wyjątkową fauną i florą charakterystyczną dla danego klimatu. Poniżej przedstawiono wybrane państwa UE, powierzchnię obszarów Natura 2000, formy ochrony przyrody i walory charakterystyczne dla danego kraju.

Polska wyróżnia się najbardziej zróżnicowanymi i najbogatszymi biocenozami leśnymi w Europie Środkowej. Najbardziej znanymi parkami narodowymi w Polsce są Białowieski Park Narodowy, Tatrzański Park Narodowy, Park Narodowy Gór Stołowych, Biebrzański Park Narodowy i Kampinowski Park Narodowy. W Polsce są 23 parki narodowe; ich łączna powierzchnia przekracza 300 tys. ha, co stanowi ok. 1% obszaru kraju. Aż 60% powierzchni parków zajmują lasy. Siedem parków uznano za światowe rezerваты biosfery, jeden z nich (Białowieski PN) jest równocześnie obiektem dziedzictwa światowego.

Blisko 43% obszarów Natura 2000 zgłoszonych przez Austrię to tereny leśne. Około 2/3 powierzchni leśnej można uznać za naturalną, zbliżoną do naturalnej lub półnaturalną. Lasy zajmują 4 mln ha powierzchni, prawie połowę kraju. Mają ogromne znaczenie dla utrzymania i poprawy różnorodności biologicznej. Są jednak zagrożone przez ludzi podobnie jak torfowiska, bagna i mokradła. Austria liczy 6 parków narodowych (Hohe Tauern, Kalk Alpy, Gesäuse, Dolina Thaya, Równina zalewowa Dunaju i Jezioro Neusiedl-Seewinkel) o łącznej powierzchni 235 tys. ha. Park Biosfery Wienerwald jest pierwszym obiektem na świecie umiejscowionym częściowo w obrębie miasta o liczbie mieszkańców przekraczających ponad milion mieszkańców. Obszar Natura 2000 obejmuje także graniczną część rzeki Mur ze strumieniami Gamlitz i Ganas w okolicy wioski Styria. Znajduje się tam początek unikalnych terenów zalewowych rzek. W Austrii wprowadzono także Plan

Ochrony Przyrody Rolników, mający na celu uwrażliwienie rolników na potrzebę ochrony przyrody i wprowadzenie ekologicznych form gospodarowania. Rezultaty były następujące w 2003 roku ok. 1550 rolników wzięło udział w projekcie, ponad 86% ankietowanych stwierdziła że Plan Ochrony Przyrody jest dobrym sposobem na rozreklamowanie się gospodarstw i zawiera ciekawe informacje dla konsumentów. Dzięki projektowi nawiązano współpracę z siecią ekologiczną Natura 2000 i parkami narodowymi. Na lata 2007-2013 planowane jest rozszerzenie Projektu na leśników.

Austria charakteryzuje się typową fauną i florą- 125 naturalnymi zbiorowiskami leśnymi takimi jak klasy świerkowe, jodłowo-bukowe, świerkowo-jodłowe, modrzewiowo-piniowe, klonowo-jesionowe i kosodrzewinowe, są one środowiskiem życia wielu dzikich gatunków jak np: jelenie, danielce, sarny, kozice, muflony, dziki, lisy, borsuki, kuny, zające i bażanty.

Przemysł drzewny jest w środkowej Finlandii dużą gałęzią gospodarki. Dzięki inicjatywie Natura 2000 prywatni właściciele i władze ds. środowiska tworzą plany gospodarki leśnej zapewniające zachowanie równowagi między potencjałem ekonomicznym, a potrzebami w zakresie ochrony przyrody. Zagwarantuje to przetrwanie lasów. W Finlandii 280 firm sektora MSP oraz stowarzyszeń podpisało umowy z parkiem narodowym Koli dotyczącą współpracy w zakresie hotelarstwa, dostaw produktów, cateringu, transportu, usług konferencyjnych i działań edukacyjnych. Obecnie istnieje 35 parków narodowych, 19 rezerwatów ochrony ścisłej i 12 rezerwatów obszarów dzikich.

Z przeprowadzonych badań dotyczących realizacji projektu budowy rurociągu wynika, iż siedliska podwodne zostały uwzględnione jako potencjalne cele oddziaływań wynikających z dyspersji osadów (ławice, rafy są wrażliwe na eutrofizację i zanieczyszczenia, a znajdują się w większości obszarów Natura 2000). Ptaki i ssaki zostały uznane za potencjalne cele oddziaływań takich jak zakłócenia jakie powodują prace

budowlane, nawet wtedy gdy migrują poza obszary chronione.

Obszar Natura 2000 to m.in. archipelag i obszary wodne we wschodniej części Zatoki Fińskiej, morskie obszary w Zatoce Pernaka i archipelag Pernaka, archipelag Söderskär i Långören, archipelag Kirkkonummi, wysepka i obszar wodny Kallbådan, archipelag Inkoo, archipelagi Tammisaari i Hanko oraz chroniony obszar morski Pohjanpitäjänlahti, Tulliniemi, morze archipelagowe. Projekt rurociągi Nord Stream obejmuje te tereny lub ich okolice. Obszarem Natura 2000 położonym najbliżej trasy rurociągów na terenie Finlandii jest archipelag Söderskär i Långören.

W Szwecji na ochronę przyrody wszyscy zwracają ogromną uwagę, aż 80% Szwedów korzysta z oczyszczalni ścieków, a segregacja śmieci jest na porządku dziennym. W Finlandii jest ponad 4,8 mln ha chronionych lasów i obszarów z ograniczonym użytkowaniem lasu (13% powierzchni lasów). W kraju powstało 109 obiektów chronionych i 23 parki narodowe np. Gotska Sandön, który wraz z Kopparstenarna i Salvorev stanowi obszar Natura 2000 na północ od wyspy Fårö. Prace na dnie morskim związane z budową rurociągu Nord Stream takie jak wykopy i wałowanie materiału skalnego, prowadzą do oddziaływań mechanicznych na dnie morza i zmiany słupa wody, wpływa to w głównej mierze na ryby. Stężenie osadów rzędu 15mg/l i więcej stanowiąc problem dla widoczności nurkujących ptaków morskich a ławicy Hoburg.

W Niemczech wyjątkowymi gatunkami są gatunki nie rodzime, na przykład daglezja, modrzew japoński, amerykański dąb czerwony, robinia. Wyjątkową tradycją w Niemczech jest obchodzone „Drzewo Roku”. Każdego roku wybierane jest jedno drzewo. Od 20 lat fundacja „BAUM DES JAHRES – Dr. Silvius Wodarz Stiftung” promuje to jedno wyjątkowe drzewo. Ma to na celu podniesienie wiedzy o wybranych gatunkach drzew wśród niemieckiego społeczeństwa. Powierzchnia obszaru Natura 2000 wynosi 80,780 km. Tworzenie sieci Natura 2000 zakończono w 2009 roku, ale nadal trwa obejmowanie ochroną elementów środowiska i

zarządzanie obszarami. Niedopuszczalne są jakiekolwiek zmiany i zakłócenia prowadzące do zaburzeń elementów środowiska Natura 2000. Obecnie w Niemczech znajduje się 14 parków narodowych, a szczególnie atrakcyjne są polodowcowe tereny zalewowe w Parku Narodowym Doliny Dolnej Odry na granicy niemiecko-polskiej, 15 rezerwatów biosfery i kilka tysięcy rezerwatów przyrody.

Ochronie w ramach dyrektywy siedliskowej podlega Zatoka Greifswaldzka wraz z jej linią brzegową, jak i powierzchnie piaszczystej ławicy u wejścia do zatoki. Przez ten obszar Natura 2000 przebiega odcinek rurociągu (Projekt Nord Stream) o długości ok. 15,5 km. Ochronie podlega także Piaszczysta ławica u wejścia do Zatoki Greifswaldzkiej (Boddenrandschwelle) i części Zatoki Pomorskiej, Peeneunterlauf, Peenestrom, Achterwasser i Kleines Haff, Greifswalder Oie, Południowo-wschodnie wybrzeże Rugii, Granitz, Jasmund, Zatoka Pomorska i ławica Odrzana, Adlergrund, Zachodnia część ławicy Rønne, Zatoka Greifswaldzka i południowa część cieśniny Strelasund, Zachodnia część Zatoki Pomorskiej, Zatoka Pomorska.

W Danii obszar Natura 2000 w Ertholmene jest ograniczony do wysp i obszarów morskich o głębokości do 50 m, zagrożeniem tego miejsca są połowy z użyciem włoków dennych, zanieczyszczenia i wprowadzane składniki pokarmowe. Obszar Natura 2000 w Dueodde nie obejmuje obszaru wodnego wokół południowego krańca, Adlergrund został zaproponowany ze względu na siedliska morskie „Rafy” i „Piaszczyste ławice częściowo zalane przez morze przez cały czas” oraz morświna. Ławica Dawida, Hammeren i Slotslyngen, Randkløve Skår, Bakkebrædt i Bakkegrund jak i powyższe obszary są związane z Projektem Nord Stream, ponieważ rurociąg przebiegnie w niewielkiej odległości od nich.

W pobliżu granic WSE Finlandii, Szwecji, Danii i Niemiec mogą wystąpić potencjalne oddziaływania transgraniczne związane z projektem Nord Stream. Projekt jednak nie ma większego i

znaczącego wpływu na faunę i florę na wyżej wymienionych terenach.

Europejska sieć Natura 2000 w Belgii pokrywa 384,5 tys. ha (13% terytorium Belgii). SRFB, Królewskie Towarzystwo Leśne Belgii, wspiera certyfikację PEFC (Program Poparcia Certyfikacji Lasów). Jest to największy na świecie system certyfikacji lasów, obejmujący 221,6 mln ha. System certyfikacji FSC również jest obecny w Belgii i obejmuje swoim zasięgiem 15 tys. ha lasów w Regionie Flandrii. Obecna lesistość Belgii wynosi 22%, co równa się 700 tys. ha lasów. Większość lasów w Belgii należy do prywatnych osób fizycznych – 58%.

Cypr charakteryzuje się dużą liczbą endemitów, których liczba sięga ok. 145. Bogata roślinność naturalna Cypru wynika z położenia geograficznego pomiędzy trzema kontynentami (Europą, Azją i Afryką). W 2005 roku wyznaczono 36 obszarów specjalnych mających znaczenie dla Wspólnoty (SCI) w celu ochrony gatunków roślin i zatwierdzono w 2008 roku. Wytypowano 19 Obszarów Specjalnej Ochrony w celu ochrony głównie ptaków. Zostały one wyznaczone przez Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z właściwą komisją naukową. Oczekuje się, że wkrótce ta liczba wzrośnie. Na Cyprze dużą uwagę przywiązuje się do ochrony lasów przed pożarami, zajmuje się tym Departament Lasu.

W Ukrainie ochrona rezerwatowa lasów jest wyższa niż ogólnopaństwowa, w ciągu 30 lat powierzchnia obiektów naturalnego funduszu ochronnego na terenach leśnych zwiększyła się prawie trzy razy. Świadczy to o tym, iż w gospodarce leśnej kraju zostały zastosowane rygorystyczne kryteria dotyczące zasad gospodarki leśnej, które odpowiadają wymaganiom ogólnoeuropejskiej strategii utrzymania różnorodności biologicznej i krajobrazowej. W lasach Państwowej Agencji Zasobów Leśnych utworzono ponad 3,1 tys. obiektów objętych różnymi kategoriami ochrony z powierzchnią ogólną 1,2 mln ha. Przy wsparciu Ministerstwa Rolnictwa, Ochrony Środowiska i Jakości Żywnienia Holandii, Ministerstwa

Ekologii i Zasobów Naturalnych Ukrainy w Karpatach Ukraińskich jest wprowadzany projekt pilotażowy BBI MATRA „Określenie i klasyfikacja siedlisk w Ukrainie: wprowadzenie standardów i metodologii Unii Europejskiej”. Flora ukraińskich lasów jest niezwykle bogata ze względu na zróżnicowanie stref klimatycznych.

W Czechach Ustawy Leśne Teresy dały pierwsze wskazówki dotyczące odpowiedzialnego zarządzania lasami, zapewniającego zrównoważony rozwój. Kraj ten słynie z wyjątkowych i rzadkich typów lasów- nielicznych lasów zalewowych i zarośli kosodrzewiny. W Czechach uznanych jest 1087 obszarów specjalnej ochrony – łącznie 9% powierzchni kraju oraz 41 obszarów specjalnej ochrony dla ptaków – 10% powierzchni kraju. Łączna powierzchnia lasów w istniejących obszarach specjalnej ochrony (SPA) o różnych poziomach ochrony wynosi ok. 750 tys. ha, co stanowi prawie 28,4% całkowitej powierzchni lasów w Czechach. Parki narodowe są obszarami o najwyższym poziomie ochrony. Organem odpowiedzialnym za nie jest administracja państwowa. Zgodnie z Ustawą o Lasach lasy są powszechnie dostępne dla każdego, ale na swoje własne ryzyko, ograniczenia obejmują tylko wrażliwe obszary takie jak szkółki leśne, obszary badawcze i obszary specjalnej ochrony sieci Natura 2000.

W Słowacji powierzchnia obszarów objętych ochroną to 1,1 mln ha (23,1% terytorium państwa). Państwowa Ochrona Przyrody Republiki Słowackiej zarejestrowała 9 parków narodowych: Tatranský, Pieninský , Nizke Tatry, Słowacki Raj, Malá Fatra, Muránska Planina, Poloniny, Velká Fatra, Kras Słowacki. W Słowacji jest ponadto 14 obszarów chronionego krajobrazu (PLA) i ponad 700 obszarów mniejszych. Na krajowej liście proponowanych obszarów Natura 2000 znajdują się 382 obszary o całkowitej powierzchni 573 tys. ha (11,7% terytorium Słowacji). 86,5% tych obszarów zlokalizowane jest w lasach.

W lasach Estonii występuje duża liczba zwierząt, gatunkami wyjątkowymi są jenoty, piżmaki i norki amerykańskie, cenne są

także lasy liściaste i dużo borów iglastych. W roku 2010 w Estonii sieć Natura 2000 składała się z 66 obszarów ptasich i 531 siedliskowych. Razem obszary ptasie i siedliskowe zajmują 14 590 km², czyli pokrywają 16,5% obszaru Estonii. Pod ochroną jest 18% powierzchni kraju. Estonia liczy 5 parków narodowych (największy Lahemaa i najmniejsze Karula, Soomaa, Wilsandi i Matsalu), rezerwaty najmniejszy Anne i największy Alam-Pedja.

Na Łotwie utworzono 684 obszarów specjalnie ochronione przez prawo. Najważniejsze są 4 parki narodowe Guaja, Kemerī, Slītere i Rāzna, a także 4 ściśle rezerwaty przyrody Moricsala, Grīņi, Krustkalni i Teiči. Łotwa położona jest na styku borealnych lasów iglastych i lasów liściastych, dlatego też gatunki charakterystyczne dla obu tych biotów można także znaleźć w lasach Łotwy. Do szczególnie chronionych i rzadkich gatunków zaliczono niedźwiedzie brunatne, latające wiewiórki, popielicowate, smużkę leśną i kilka gatunków nietoperzy, gniewosz plamisty i żółw błotny.

W Grecji do obszarów sieci Natura 2000 można zaliczyć 262 obszary, co stanowi 22% powierzchni Grecji, są to obszary góryste i śródlądowe, wodne, wyspiarskie i przybrzeżne tereny. Łączna powierzchnia tych miejsc jest szacowana na 30 tys. km². Jedna piąta (6 tys. km²) to obszary morskie, a połowa (15 tys. km²) to wodne obszary śródlądowe. Obszary lądowe, włącznie z wodami śródlądowymi, zajmują 18,2% całkowitej powierzchni Grecji. Organem powołanym do ochrony i zarządzania krajowymi lasami państwowymi jest Służba Leśna (Generalny Sekretariat Rozwoju i Ochrony Lasów i Środowiska Naturalnego).

Jak widać powyżej z obszarami Natura 2000 na terenie Unii Europejskiej związane są różne projekty, które nie zawsze będą miały korzystny wpływ na zwierzęta i ich siedliska. Niektóre mogą stanowić poważne zagrożenia jakimi może być zanikanie i wymieranie gatunków. Ważne jest, aby najpierw ocenić czy projekt może istotnie oddziaływać na walory przyrodnicze

danego obszaru, a w przypadku spodziewanych zagrożeń konieczne jest znalezienie alternatyw mniej szkodliwych.

Autorstwo: Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych

Źródło: [Ekologia](#)

BIBLIOGRAFIA

1.
http://natura2000.org.pl/e-szkolenia/e2-siec-obszarow-natura-2000-w-polsce-2/_cele_ustanawiania_sieci_natura_2000/
2.
http://ec.europa.eu/environment/nature/info/pubs/docs/nat2000/factsheet_pl.pdf
3. <http://ekoprojekty.pl/?p=104>
4. http://ypef.eu/formy_ochrony_d
5. <http://ypef.eu/files/booklet/pl/belgia.pdf>
6.
http://tpl.org.pl/ypefii/ypef_2010_2011_material_w_jezyku_polskim.pdf
7. Ślubowska A., 2004. Zasady gospodarowania na obszarach NATURA 2000 w dolinach rzecznych. WWF
8. Projekt., 2012. Działalność gospodarcza na obszarach Natura 2000
9. Modro G., 2011. Natura 2000 w Niemczech Krótkie wprowadzenie. Polsko-niemieckie warsztaty Natura 2000
10. Nord Stream. Natura 2000
11. Kaługa I. 2009. Korzyści dla rolnictwa wynikające z gospodarowania na obszarach Natura 2000. Warszawa